

MIHAIL SEBASTIAN DE DOUĂ MII DE ANI... CUM AM DEVENIT HULIGAN

Mihail Sebastian (pe numele real, Iosef Mendel Hechter) s-a născut la 18 octombrie 1907. A fost unul dintre cei mai importanți discipoli ai filosofului Nae Ionescu. În 1929 își ia licența în drept la Universitatea din București, iar între 1930 și 1931 își pregătește doctoratul în drept la Paris, pe care nu-l va definitiva însă. Debutează în 1932, cu volumul *Fragmente dintr-un carnet găsit*, iar în 1933 îi apare cea de-a doua carte, *Femei*. În 1934 publică romanul *De două mii de ani...*, despre ce înseamnă să fii evreu în România, care va stârni un imens scandal în epocă, mai ales în urma prefeței semnate de Nae Ionescu. Pentru a se explica, publică în 1935 *Cum am devenit huligan*, o adevărată istorie a receptării romanului său. În același an îi apare și romanul *Orașul cu salcâmi*. În 1938 are loc premiera primei sale piese de teatru, *Jocul de-a vacanța*, care se va bucura de un uriaș succes, iar în 1940 publică romanul *Accidentul*. În 1943 scrie piesa *Steaua fără nume*, semnată cu pseudonimul Victor Mincu, iar în 1945, piesele *Ultima oră* și *Insula* (terminată de prietenul său, Mircea Ștefănescu).

Se stinge din viață la 29 mai 1945, în urma unui accident. *Jurnalul* său intim, ținut în perioada 1935–1944, a fost publicat postum, abia în 1996.

care d. Roșu îi numește „prieteni” mei să se fi simțit obligați, nu pentru mine, dar pentru ei înșiși, la un cuvânt de dreptate.

Cât despre „revistele care îmi stau la dispoziție”, e de ajuns să spun că în cinci luni, de când sunt ținta tuturor atacurilor posibile, n-am izbutit decât o singură dată să public un articol de răspuns, și acela după o întârziere de cinci săptămâni. În schimb, d. Roșu poate tipări pe 15 pagini mari un imund și vesel pamflet, în paginile unei reviste, la a cărei formare am luat parte și unde scrisul meu a fost de nenumărate ori cerut cu o obositoare insistență.

Mâine, d. Roșu sau oricare altul va putea scrie despre mine că am furat, am incendiat și am ucis, fără ca să am unde tipări două cuvinte de apărare.

Acesta este „trustul de presă” pe care mi-l atribuie furiosul meu adversar, într-un moment în care unica mea armă și bucurie este singurătatea.

CUPRINS

DE DOUĂ MII DE ANI.....	5
Prefață.....	7
Partea întâi.....	35
Partea a doua.....	69
Partea a treia.....	145
Partea a patra.....	217
Partea a cincea.....	255
Partea a șasea.....	281
CUM AM DEVENIT HULIGAN.....	313
Capitol în care e vorba despre niște	
insule Hebride.....	315
Un dosar cu probleme.....	322
„Primul roman rasist românesc”.....	331
„Juda trebuie să sufere”.....	338
Despre arta de a fi în același timp reacționar	
și bolșevic.....	349
„Cuvântul”.....	359
Nae Ionescu.....	367
Nae Ionescu și iudaismul.....	376
O antologie.....	391
Prefața.....	398
Ultim cuvânt.....	418
Anexe.....	421

I

Cred că nu m-am temut niciodată de oameni sau de lucruri, ci numai de semne și simboluri. Copilăria mea a fost otrăvită de al treilea plop din curtea bisericii Sfântului Petru, misterios, înalt, negru, cu umbra căzând în noaptea de vară prin fereastră, până deasupra palului meu – panglică neagră tăindu-mi în dungă cuvertura –, prezență care mă înfiora, fără să înțeleg, fără să întreb.

Dar am umblat cu capul gol pe străzile deșarte ale orașului ocupat de nemți: pete albe arătau pe cer trecerea avioanelor, bombele cădeau departe sau aproape, aici la doi pași, cu un sunet sec și scurt întâi, pe urmă cu o rezonanță largă de câmp.

Dar am privit netulburat, cu o rece curiozitate de copil, carele cu turci înghețați, trecând în decembrie prin fața porții, și niciodată înaintea acelor piramide de trupuri așezate ca butucii într-o stivă de lemne nu m-a cutremurat prezența morții.

Dar am trecut Dunărea, într-o luntre spartă, în baltă, spre sate lipovenești și mi-am sumecat simplu mânecile cămășii, când mi se părea că fundul putred n-are să mai țină. Și Dumnezeu știe cât de prost înotam.

Nu, nu cred să fi fost vreodată fricos, deși grecii de la grădina mare, care ne aruncau cu pietre când ne prindeau pe acolo, mi-au strigat-o zilnic de când mă știu și deși am crescut în strigătul ăsta, zvârlit din urmă ca un scuipat: jidan fricos.

Știu însă ce e spaima. Asta da. Am fost terorizat până la închețare, până la paralizie, de mici nimicuri pe lângă care toată lumea cealaltă trecea nesimțitoare, dar care în viața mea năvăleau cu mari dimensiuni, cu adânci presimțiri. Degeaba mă apropiam ziua de plopul de peste drum, degeaba îi pipăiam coaja neagră și rupeam cu unghia însângerată așchii din lemnul descoperit printre crăpături. „Nu e decât un plop“, îmi spuneam, rezemat cu spatele de el, ca să-l simt aproape și să nu-l uit. Îl uitam totuși seara, când rămâneam singur în odaie, culcat ca totdeauna la ceasurile zece: din stradă se mai auzeau pași de trecători, voci înăbușite, strigări rare. Pe urmă, liniștea urma cunoscută, după un ritm și cu o gradație pe care o știam. Cu un efort, aș izbuti poate și acum să-mi amintesc cele trei-patru zvâcniri interioare cu care începea noaptea mea, adevărate trepte ce mă coborau fizic în întuneric și în tăcere. Atunci umbra plopului mă regăsea închețat, cu pumnii strânși, cu ochii deschiși mari, voind să strig și neștiind cum și după cine.

*

Curioasă descoperire ieri la anticar. George Gissing: *La rançon d'Ève*. Volum de pe la 1900, cred. Nici un detaliu despre autor (englez, probabil). Au fost patru ceasuri bune.

După ce am terminat-o, m-am dus pe stradă să iau ziarele de seară. Au fost iar bătaii, la medicină, mai ales, și la noi. N-am fost nici azi. La ce?

*

M-a oprit pe stradă Marcel Winder, ca să-mi spună că iar l-au bătut.

„E a opta“ mi-a spus, fără să precizeze dacă e a opta bătaie sau numai a opta rană. Avea într-adevăr o vânătaie neagră sub ochiul stâng. Era volubil, aproape vesel, oricum superior. Sigur, eu n-am fost vrednic de asta. M-am ferit. Se pare că băieții se pregătesc pentru 10 decembrie, dar Winder n-a vrut să-mi dea detalii.

– Nu e pentru tine, băiatule. Tu ai preocupări superioare. Și întâmplător, o, numai întâmplător, preocupările tale superioare te opresc să vii cu noi la primejdie. Simplă coincidență.

Winder își pierde vremea. A greșit coarda: n-am asemenea vanități.

*

Dintr-o scrisoare a mamei primită azi:

„... Și, mai ales, nu te duce la facultate. Am citit în jurnal că iar au început bătăile mari, și băiatul șepcarului, care a venit acasă, mi-a spus că la voi e mai greu decât oriunde. Lasă pe alții să facă pe grozavii. Tu ascultă pe mama ta și stai acasă.“

„Lasă pe alții să facă pe grozavii.“ Dacă ar ști mama cum sună vorba asta.

*

Asta să fie tot? Am intrat dimineața la cursul de drept roman. Nu mi-a spus nimeni nimic. Am luat febril note, ca să nu fiu obligat să ridic capul deasupra pupitrului meu.

Pe la jumătatea cursului, un mototol de hârtie cade pe bancă, lângă mine. Nu o văd, nu o deschid. Cineva mă strigă tare pe nume, din spate. Nu întorc capul. Vecinul din stânga se uită la mine atent, fără un cuvânt. Nu pot suferi privirea asta fixă și ridic ochii.

- Ieși!

Mi-a spus vorba scurt, tăios. Se ridică de la locul lui, îmi face loc și așteaptă. Simt în jurul meu o tăcere încordată. Nu răsuflă nimeni. Un gest din partea mea și liniștea asta ar plesni.

Nu. Mă strecor din bancă și pășesc nesigur spre ușă între două șiruri de privitori. Totul se petrece cuviincios, ritual. Doar cineva lângă ușă îmi repede pieziș un pumn, care mă lovește numai pe jumătate. Un pumn întârziat, camarade.

Sunt în stradă. Uite o femeie frumoasă. Uite o trăsură goală care trece. Totul e la locul cuvenit: o dimineață rece de decembrie.

*

M-a căutat Winder să mă felicite pentru isprava de ieri. Nu știu cine i-a povestit-o. Și mi-a lăsat un bilet ca să vii poimâine la cămin. Se organizează pentru fiecare facultate câte un grup. Băieții țin neapărat ca de 10 decembrie să fie prezenți la cursuri. Chestiune de principiu, spune Winder.

Și toate astea mă plictisesc de moarte. Aș vrea o carte limpede, mare, severă, de gândire opusă mie, o carte pe care s-o citesc cu vehemența întâii mele lecturi din Descartes. Fiecare capitol era o luptă personală.

Dar nu: uite-mă angajat într-o „chestiune de principiu“. Caraghios.

*

10 decembrie. Să umblu drept, cu capul gol, în ploaie, orbește, înainte, să nu mă uit nici la dreapta, nici la stânga, nici înapoi, să nu strig, o, mai ales să nu strig, să las să treacă peste mine larma străzii, privirea oamenilor, ceasul ăsta învălmășit. Așa. Dacă închid ochii, nu rămâne decât ploaia mărunță: îi simt picăturile mici pe obraz, șerpuind dinspre arcada ochiului spre nară și căzând de acolo brusc pe buze. De ce nu știu, de ce nu pot trăi adâncă, neînfiorată liniște a unui cal, ducând după el o căruță goală, în noroi, sub furtună?

Sunt un om bătut. Asta e tot ce mai rămâne. Nu mă doare nimic și, afară de pumnul de sub șold, n-a fost nici o lovitură tare. Omul avea o figură curioasă, sub șapcă. Până nu i-am văzut mâna ridicată, nu crezusem că are să dea. Era un străin: mă vedea pentru întâia oară poate.

Sunt un om bătut și lumea nu stă în loc pentru atâtea lucru. Banca Italo-Română, capital vărsat 50 000 000. Unde Minimax păzește, focul nu se răspândește. Capitala Islandei este... Leibovici Isidor unde o fi rămas? Dacă a găsit portița de la secretariat, a scăpat. Dacă nu... Dar unde dracu o fi capitala Islandei? Nu Christiania, domnule, și nici Oslo, că e același lucru...

Dacă plâng, sunt pierdut. Îmi mai rămâne atâta cunoștință de mine însumi ca să știu lucrul ăsta. Dacă plâng, sunt pierdut. Strânge pumnii, dobitocule, dacă e indispensabil, crede-te un erou, roagă-te lui Dumnezeu, spune-ți că ești fiul unui neam de martiri, da, da, spune-ți asta, dă-te cu capul de pereți, dar dacă vrei să te mai poți privi în ochi și dacă vrei să nu-ți crape obrazul de rușine, nu plânge. Îți cer atâta: nu plânge.

*

Dacă aș ști că asta rezolvă ceva, aș rupe pagina scrisă alaltăieri. Încă o asemenea izbucnire patetică – și renunț la jurnal. Întrebarea este dacă pot să înțeleg liniștit, critic, ceea ce se întâmplă acum cu mine și cu ceilalți. Încolo...

Se zice că după-masă se decide închiderea nelimitată a facultăților.

II

Ieri, pe peron, când am coborât din tren, sub becurile slabe din gară, mi s-a părut că mama e mai slabă decât oricând și îmbătrânită. Era probabil numai emoția ei de totdeauna, în primul ceas de revedere.

Emoția ei... „Ai toate pachetele? N-ai uitat nimic în tren? Încheie-te bine la gât. Numai de am găsi trăsura...”

Vorbește mult, grăbită, despre atâtea lucruri mărunte și nu-și șterge lacrima din gene, de teama să n-o vad eu.

*

Întâia plimbare în oraș. Trecere triumfală pe Strada Mare, între două șiruri de negustori ovrei, care mă salută zgomotos, fiecare din pragul prăvăliei respective, cu un ascuns semn de înțelegere.

– Nu e nimic, băieți, țineți-vă tare, bun e Dumnezeu, are să treacă.

„De două mii de ani...”, încearcă să-mi explice domnul Moritz Bercovici (manufactură și încălțăminte) cauzele prigoanei împotriva noastră.

La bărbier, patronul reclamă pentru el onoarea de a-mi tăia părul și mă întrebă în timpul operației dacă mai păstrez urme, cicatrice... în fine... „înțelegeți Dvs.”

– Nu, nu înțeleg nimic.

– Dar bătaia?

– Care bătaie?

– Bătaia de la Universitate... N-ați fost bătut?

– Nu.

– Deloc?

– Deloc.

Omul e contrariat. Mă tunde în silă, fără entuziasm.

*

Seară de familie. S-a întors vara mea, Viky, cu bărbatul ei, din voiajul de nuntă. Se pare că e însărcinată. Un unchi se amuză de întâmplare.

– Dar harnici ați mai fost!

Viky e rușinată, bărbatul ei – grav.

– Ehe, băiatule, acu e acu! S-a sfârșit cu binele. Vrei, nu vrei. Ai poftă, n-ai poftă, trebuie... știi povestea cu trenul?...

Și spune povestea cu trenul. Toată lumea râde zgomotos. Dintr-un colț, mama mă privește încurcată...

S-ar fi putut să fiu ca ei toți, un negustor gras, însurat, mulțumit, jucând duminica seara pocher și spunând porcării însurățeilor tineri. O știi pe aia cu trenul?

Uneori, mă întreb cu spaimă dacă evadarea mea dintre ei este întregă.

*

Am rugat-o pe mama să stăm acasă. Ea lucrează, eu citesc. Mă uit uneori peste carte, să o văd frumoasă, calmă, cu fruntea cea mai liniștită pe care o cunosc, cu ochii puțin obosiți de vârstă. 43? 44? Mi-e frică s-o întreb.

– Cum trăiești tu, la București?

– Bine. Da' pentru ce întrebi?

– Pentru nimic.

Lucrează mai departe, fără să mă privească.

– Știi, mamă, dacă 4 000 e prea greu să-mi trimiți...

Nu răspunde nimic. Trec de partea cealaltă a mesei, îi iau mâna dreaptă într-a mea și i-o strâng întrebător.

– E târziu, băiatule. Hai la culcare.

Ar fi trebuit să bănuiesc mai de mult. Lucrurile au mers prost acasă. Nu mai sunt bani. I-am spus că de aici încolo două mii pe lună au să-mi ajungă. O să stau la cămin. E bine și acolo, e cald, e curat, e comod. (Nu pare

să mă creadă – și îi vorbesc repede, mirat și eu de calitățile pe care le descopăr deodată barăcii ăleia din Văcărești.)

*

O aud cum respiră dincolo în odaia ei. Știu bine că nu doarme și că răsuflarea asta intenționat ritmată de om adormit e făcută să mă înșele pe mine și să mă liniștească.

Ce copilărie, de care ar trebui să-mi fie rușine și nu-mi este. La vârsta mea să nu pot pleca de acasă pentru trei luni, fără această strângere de inimă, fără dorul ăsta mare care mă cuprinde înainte chiar de a o fi îmbrățișat pentru rămas bun. Dacă nu mi-ar fi rușine, m-aș duce să o sărut acum, cum făceam pe vremuri noaptea, când mă trezeam în mijlocul unui vis rău. Visul rău: valiza asta gata de călătorie.

III

Voluptatea de a fi singur într-o lume care te crede al ei. Nu orgoliu. Nici timiditate măcar. Ci fireasca, simpla, involuntara rămânere a ta, în tine. Uneori aș vrea să mă pot depărta de mine fizic și să mă pot privi dintr-un colț al odăii cum vorbesc, cum mă agit, cum sunt vesel, cum sunt trist, știind că nu sunt nimic din toate acestea. Dublu joc?

Nu. Altceva, altceva.

*

Am mâncat la cantină între un rus care mirosea urât și vorbea tare și o fată slabă, cu mâinile jupuite și cu buzele prost vopsite. Cement pe jos, frig, paltonul aruncat peste umeri, farfuria de metal zmălțuit înaintea furculița de cositor căzută pe jos.

N-am să fiu niciodată un revoltat social, eu care găsisem în acel moment, nu știu de unde, un surâs fără melancolie.

Suntem, cu mine, 11 băieți în odaie. Sadigurski Liova, vecinul meu din dreapta, se rade cu lamele vechi pe care i le dă Ionel Bercovici, vecinul din stânga. Limitez deocamdată relațiile mele aici. Mă tem să trec mai departe.

Spre dimineață, când se întâmplă să mă trezesc, îmi place să ascult în camera asta lungă și rece răsuflarea polifonică a acestor zece oameni care mă înconjoară; respirația răstită a politehnicianului de lângă ușă, șuierul de flaut al vecinului lui. Oftarea lui Liova, zumzetul de bărzăune pe care îl face nu știu cine mai spre fund, la fereastră și, deasupra tuturor, greu, zoologic, stăpânitor, sforăitul lui Ianchelevici Șapsă, uriașul.

*

Îi văd cum se întorc seara de la facultate, răzleți, unul câte unul, obosiți. Și își numără fiecare bățiile, cu îndârjire, ca pe niște puncte de biliard, nu cumva să pună adversarul două mai mult.

Marcel Winder e la a cincisprezea. Alaltăieri, i s-a rupt și pălăria, ceea ce îl face cu totul superior pe drumul martirajului. Își indică, tare, în mijlocul curții, locul loviturilor. Aici și aici și aici...

I-au scos azi salteaua lui Ianchelevici Șapsă. N-a plătit taxa de trei luni și se iau măsurile. El privea liniștit, rezemat de perete, fără să protesteze. Seara s-a trântit pe scândurile patului, cu o înjurătură bună. I-am aruncat una din pernele mele, ca să și-o pună la căpătâi. Mi-a zvârlit-o înapoi, înalt, de era să spargă lampa, și s-a întors cu fața la perete.

*

A fost o zi grea. Se hotărâse să intrăm neapărat la civil, unde era vorba să se marcheze frecvența. Până acum, nu ne-am dus decât izolați, în grupuri de cel mult trei. Asta evită încăierările mari, dar nu servește la nimic, pentru că de obicei ne identifică pe toți și ne dau afară.

Deci, astăzi trebuia să schimbăm tactica. Intrăm în grup compact. Ne așezăm în băncile din față, lângă catedră. Nu răspundem la provocări mărunte, dar ne apărăm în caz de atac. „Până la urmă” – asta a fost lozinca.

E o strategie greșită, cred, dar n-am s-o spun băieților, prea excitați de succesul lor de azi. Au mâncat și ceilalți bătaie, poate, dar cine l-a văzut pe Leibovici Isidor strivit în colțul de lângă tablă, cu paltonul sfâșiat și cu buza ruptă, plină de sânge? Ianchelevici Șapsă a făcut minuni: era palid și serios, ținând în mână piciorul de scaun, pe care-l rupsese pentru luptă.

Seara, Marcel Winder a făcut lista celor bătuți, ca s-o dea la gazetă. I-am spus să mă șteargă: nu cred să fi primit mai mult de două palme și, mai ales, nu e nevoie să afle mama.